

V rámci **tzv. právnické dvouletky** (1948–1950) následovala přestavba celého právního řádu podle sovětského vzoru, kdy zákonné normy, včetně kodexů, měly za cíl upevnit moc komunistické strany a vyjádřit podřízenost práva politickému zájmu držitelů vládní moci. Příslušníkům třetího odboje se týkal zákon **č. 247/1948 Sb.**, o táborech nucené práce. Do TNP měly být umístěny osoby odsouzené dle zákona č. 231/1948 Sb. Navíc tento zákon hrubě v rozporu s platnou ústavou (**čl. 138 odst. 1**) poskytl možnost obejít soudní sféru a odeslat nepřátele režimu do TNP bez rozsudku, pouze rozhodnutím tříčlenných komisí, jmenovaných krajskými národními výbory (**§ 3 odst. 1 cit. zákona**). Otročká práce politických vězňů se komunistickému státu velmi hodí, a proto jsou sestaveny seznamy potenciálních „nepřátel lidově demokratického zřízení“: „*Bude pořízena soustavně doplňovaná černá kartotéka, která umožní podle potřeby kdykoliv regulovat kontingenty osob, přicházejících v úvahu do pracovních táborů.*“⁷ Zákon **č. 319/1948 Sb.**, o zlidovění soudnictví, přináší další zdůraznění podřízenosti justice státní správě, obsazené prověřenými straníky. Dle **§ 2 odst. 1** mají v soudních senátech nad profesionálními soudci početní převahu soudci z lidu, povolávaní do funkcí správními orgány (**§ 10**). Soudní stav, skládající se ze soudců, kteří prošli čistkami, a nových kádřů z právnické školy pracujících, tedy třídně uvědomělých neprávnicků, je nucen přísahat věrnost lidově demokratickému zřízení. Navíc musí soudci slíbit, že se budou řídit nejenom zákony, ale i „*zásadami lidově demokratického zřízení*“.⁸ Ustanovení **§ 20** zákona č. 319/1948 Sb. upravuje institut úřadů veřejné žaloby totalitního státu – prokurátorů. KSC vytváří **nezákonné stranické orgány**, jejichž úkol spočívá v rozhodování o kádrovém složení justice, udílení příkazů k plnění a kontrolování souladu rozsudků s názory strany.⁹ V praxi jsou tedy rozsudky předem připraveny a soud je degradován na pouhého vyhlášovatele stranických rozhodnutí. Dochází i ke zpětné kontrole, zda se soudce neodchýlil od předem připraveného výroku a odůvodnění:

⁷ ABS, f. Velitelství StB 310-22-6.

⁸ § 2 odst. 1 zákona č. 270/1948 Sb., o přísaze soudců.

⁹ ABS, f. Velitelství StB 310-23-3.

„S. Raisovi uloženo, aby po provedených přelíčeních podával pravidelné zprávy za účelem kontroly usnesení.“¹⁰

K faktickému výkonu represí a boji proti třetímu odboji byl komunistickým zákonodárcem určen **Sbor národní bezpečnosti** (SNB), a to zákonem **č. 286/1948 Sb.**, o národní bezpečnosti. SNB měl postavení výkonného orgánu ministerstva vnitra a na prvním místě získal povinnost „*chránit lidově demokratické zřízení*“ (§ 1 odst. 1 cit. zákona). KSČ si pojistila úplnou kontrolu nad bezpečností zavedením politické a osvětové výchovy (§ 2 odst. 3), podmínkou oddanosti příslušníků sboru [§ 3 odst. 1 písm. a)], případně výběrem zvláště spolehlivých a lidově demokratickému zřízení oddaných občanů u důstojníků (§ 4). Bez ohledu na zákonem stanovenou podřízenost SNB komunistickým úřadům a soudům (§ 8) byla bezpečnost stejně jako soudy kontrolována a úkolována po stranické linii, a to včetně personálního obsazení: „*Nábor do SNB provádí jen strana*“.¹¹ Posílit pozici StB jako bojovníka proti odboji a umožnit jí i volnější postup při hledání „nepřátel ve straně“ má za úkol nařízení vlády **č. 48/1950 Sb.**, kterým se zřizuje ministerstvo národní bezpečnosti. Výkonnými orgány tohoto ministerstva se stala velitelství StB a velitelství VB.

Vrcholem kodifikačního úsilí ve směru trestní represe je zákon **č. 86/1950 Sb.**, trestní zákon, považovaný teorií za splnění úkolu uloženého legislativě IX. sjezdem KSČ. Smysl uvedeného kodexu lze nalézt v jeho zaměření proti odpůrcům komunistické moci: „*Nový trestní zákoník je ostrou a nikdy neselhávající zbraní v boji proti všem pokusům třídního nepřítele rušit naši pokojnou cestu budování socialismu v naší zemi.*“ (Rais 1950: 290) **Bojovou terminologií** neopouštěli právní teoretici až do roku 1989. Proto mohla učebnice práva popisovat trestní zákon z roku 1950 jako jeden „*z důležitých nástrojů boje proti socialismu nepřátelským silám*“ (Doležal 1984: 86). To, že primárním cílem zkoumané normy je ochrana totalitního systému, likvidace odboje a odstranění neloajálních občanů, mohu demonstrovat na základních pilířích zákonného textu. V ustanovení § 1 se nachází směrnice pro výklad trestního práva (Doležal 1984: 84), když je konstatován hlavní

¹⁰ Tamtéž, f. Velitelství StB 310-23-2.

¹¹ Tamtéž, f. Velitelství StB 310-22-5.

úkol cit. zákona – ochrana lidově demokratické republiky a její socialistické výstavby. Stejně tak § 17 odst. 1 písm. a) označuje za účel trestu „zneškodnit nepřátele pracujícího lidu“. Proti odbojářům se používá konstrukce ustanovení § 20 písm. a), v němž se ukládá považovat za přitěžující okolnost jednání pachatele, který trestným činem projevil „nepřátelství k lidově demokratickému řádu“. Rovněž procesní předpisy hovoří jednoznačně, když v § 1 odst. 2 zákona č. 87/1950 Sb., trestní řád soudní (trestní řád), popisují projednávání trestních věcí, jež se „*má dít tak, aby vychovávalo občany k ostrážitosti vůči nepřítelům pracujícího lidu a jiným rušitelům jeho budovatelského úsilí*“. Soudci, prokurátoři, vyšetřovatelé a obecně všichni realizátoři komunistického práva, uplatňovaného na odpůrcích režimu KSČ, pozorně naslouchají projevům vůdců státu, kteří vyzývají k nekompromisnímu teroru a v souladu se sovětským vzorem paranoidně upozorňují na to, že nepřátelé jsou všude: „... *třeba, soudruzi, vědět, že naše cesta k socialismu je doprovázena zostřenou činností třídního nepřítel, které můžeme s úsměvem čelit a kterou můžeme paralyzovat jen tehdy, když členové strany si osvojí revoluční bdělost, když budou nemilosrdní ke všem cizím žvlům uvnitř strany, budou je odhalovat, potírat a stranu od nich čistit*“.¹² Právní teoretici navíc zdůrazňují povinnost respektovat při výkonu práva **vedoucí úlohu KSČ**: „*Řídící silou mechanismu diktatury naší dělnické třídy je Komunistická strana Československa. Pákami a převody jsou ostatní společenské organizace pracujícího lidu a celý státní mechanismus.*“ (Kolektiv autorů 1956: 190) **Odpůrcům diktatury proletariátu se nepřiznávají žádná práva**: „... *lidové demokracie brání zneužití práv a povinností občanů skutečným třídním nepřitelem. Třídní nepřítel nemůže zneužívat základních práv a svobod*“ (Kolektiv autorů 1957: 276) Že se jedná o názor, který uznává právní doktrína jako obecně platné pravidlo, potvrzuje pohled do další odborné publikace, v níž se výslovně rozebírá odnětí práv a svobod těm, kdo jsou označeni za nepřátele režimu, a to použitím socialistického práva (Jičínský 1956: 3–36). V roce 1950 je po ukončení právnické dvouletky připraven právní řád totalitního režimu. Praktické dopady nových kodifikací brzy

¹² Slánský 1948.